

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ ХХІ СТ.

Відповідно висновку ЮНЕСКО (2005 р.) європейська модель Університету як навчальний заклад, що створений у певному географічному місці, як двигун науки і поширювач кодифікованих знань серед еліти, сформованої на основі як інтелектуальних, так і соціально-політичних критеріїв, досягла своїх природних меж [2]. Сьогодні ті університети, які визначають свої завдання лише в межах гумбольдтівської тріади «освіта – дослідження – культура», все більше відчувають розрив зі своїм середовищем. Як зазначає Б. Р. Кларк, їм настільки погано вдається підтримувати баланс між попитом і пропозицією у стосунках середовище – університет, що у випадку збереження ними своєї традиційної форми, вони опиняться у стані майже постійної нерівноваги [1, с. 199]. Сьогодні суспільство вимагає розширення основних функцій університетів задля перевороту їх:

- на каталізатори економічного розвитку (все частіше на регіональному рівні);
- на центри знань, експертизи та консультування;
- на акумулятори людського капіталу та інновацій.

Світова спільнота відтак потребує великого розмаїття вищих навчальних закладів, що передбачає наявність різних концептуальних моделей. У ХХІ ст. під впливом глобалізації та інформатизації виникли такі нові моделі Університету, як підприємницький / інноваційний університет, корпоративний університет, он-лайн / віртуальний / відкритий університет, університет-консорціум, оновлена модель дослідницького університету та модель університету світового класу.

Підприємницькі університети розширили доступ до вищої освіти, надаючи різноманітні освітні послуги та продукуючи «корисне знання» для великого загалу охочих. Вони почали обслуговувати інтереси зовнішніх інститутів та організацій, беручи на себе відповідальність за всі етапи інноваційного процесу

(а не лише за генерування нових знань, як це було в минулому). Серед таких університетів – Голандський підприємницький університет Твенте, Університет Стратклайд, Шотландія та Університет Чалмерса (Швеція), Університет Уоріка (Великобританія), Університеті Йоенсуу (Фінляндія) та ін.

У своїй ідеї підприємницький університет постає як:

- вищий навчальний заклад з диверсифікованими джерелами фінансування, який здатен самостійно визначати свою діяльність і націлений на отримання прибутку;

- вищий навчальний заклад, який використовує інноваційні методи навчання, сам виробляє інновації та готує студентів з інноваційним типом мислення;

- вищий навчальний заклад, який тісно взаємодіє з промисловістю, в якій впроваджуються розробки університетських вчених та студентів.

Основними ознаками підприємницького університету, на думку

Б. Р. Кларка [4], є: розширена периферія розвитку; посилене університетське ядро; диверсифікована база фінансування; стимульовані академічні одиниці; інтегрована підприємницька культура.

Поява моделі корпоративного університету підтверджує той факт, що у суспільстві знань генерація нового знання перестає бути виключно заняттям вчених. Основними завданнями корпоративного університету можна вважати: навчання співробітників всіх рівнів; функціонування як центру інновацій та корпоративної культури; консолідація досвіду співробітників і забезпечення його розповсюдження; створення організації, яка самонавчається.

Навчання в таких університетах відрізняється своєю стратегічною спрямованістю, практичністю, технологічністю, інноваційністю, орієнтацією на формування компетенцій та ідей на випередження. Серед світових лідерів у корпоративному навчанні сьогодні: Гамбургер-університет компанії McDonalds, Університет корпорації Motorola, Сертифіковані центри технічної освіти Microsoft, Кротонвільські коледжі General electric, програми Ford star, Навчальні центри Sun Microsystems та багато інших освітніх центрів, деякі з яких навіть мають право присуджувати наукові ступені.

Із розвитком інформаційно-комунікаційних технологій стала можливою поява моделі віртуального / відкритого / он-лайн університету, у якому за рахунок телематичних сучасних технологій співпрацюють адміністратори, розробники курсів, викладачі, технологи та студенти, які можуть бути розділеними великими відстанями, часто, національними кордонами. Прикладами реалізації даної моделі є Відкритий університет Австралії, Відкритий університет Великобританії, Он-лайн Університет Вальден (США), Каталонський Відкритий університет, Відкритий університет Ізраїлю, Національний відкритий університет Індії ім. Індіри Ганді та ін.

Основними функціями таких університетів є:

- надання інноваційної, орієнтованої на особистість освіти (сервісна функція);

- технологічне лідерство, що забезпечує взаємодію та співпрацю на всіх рівнях;

- академічні дослідження (в основному, на тему інформаційного суспільства та електронного навчання);

- поширення знань.

Аналіз існуючих відкритих університетів дав змогу зробити висновок, що їх основними завданнями є:

- усунення розриву між теорією та практикою;

- забезпечення когнітивного та ефективного навчання студентів за рахунок засвоєння ними необхідних знань, умінь, навичок; формування цінностей, а також мотивації до використання здобутих знань на практиці;

- формування комунікативної компетентності, критичного мислення, здатності до співпраці та використання інформації;

- використання технологій задля побудови ефективних моделей та засобів навчання для вдосконалення підготовки фахівців;

- реалізація стратегії навчання впродовж життя;

- надання студентам можливості покращувати навчальний процес, програму, освітні ресурси;

- консультування та надання освітніх послуг;

- використання інновацій, які спрямовані на забезпечення академічної якості, надання послуг, досконалості, зручностей для працюючих студентів, що забезпечує прибутковість університету;

- знаходження необхідних фінансових ресурсів для підтримки місії Університету.

Основними цінностями в таких університетах відтак є: якість, досконалість (освітніх послуг, освітньої діяльності, організаційних процесів тощо); орієнтований на студента підхід; багатоманітність (проявляється у гендерних питаннях, у культурному плюралізмі, у багатомовному середовищі тощо); інноваційність; антрепренерство; сталий розвиток; кооперація; гнучкість.

Дослідницький університет є каталізатором суспільного розвитку та відіграє визначальну роль у трикутнику знань «освіта – наука – бізнес». Саме тому, на думку Ф. Альтбаха, він є центральною інституцією XXI ст. [3]. У сучасному глобалізованому світі місія дослідницького університету полягає в тому, щоб бути науковим осередком, в якому природничі та гуманітарні науки забезпечують функціонування економіки знань. Важливою метою дослідницького університету є підготовка нового покоління талановитий особистостей, які будуть здатні до технологічного та інтелектуального лідерства, розвиватимуть нове знання, забезпечать світову комунікацію та співпрацю. Ознаками дослідницької моделі є: диверсифікація джерел фінансування; розподіл відповідальності; підготовка спеціалістів найвищої кваліфікації; високий рівень професорсько-викладацького складу; зміна моделей виробництва наукового знання (нова модель підзвітна суспільству; перехід до трансдисциплінарних досліджень); дослідницька конкурентоспроможність університету; тісна взаємодія з індустрією; підприємницька діяльність; інтеграція у регіональний розвиток тощо.

На завершення варто розглянути модель університету, яка увібрала в себе всі основні характерні ознаки та засадничі принципи, які визначають третій історичний тип університету – це модель університету світового класу, що є лідером не тільки у питаннях якості освіти та досліджень, але і в здатності конкурувати на глобальному ринку освітніх послуг. На думку Ф. Альтбаха, модель

такого університету сформувалася з моделі дослідницького університету, який набув світового значення [3]. І справді, сьогодні світові університети – це найбільш престижні дослідницькі університети, які відіграють суттєву роль у конкурентоспроможності нації в глобальній економіці знань. Їх основним завданням є здійснення суттєвого внеску у розвиток суспільства за рахунок:

- надлишку ресурсів, який забезпечує створення сприятливих умов для навчання та проведення випереджаючих наукових досліджень;
- структури управління університетом, що відрізняється стратегічним мисленням, сильною командою менеджерів (концепція лідерства), культурою досконалості, що зумовлює інноваційність та гнучкість у діяльності університету;
- кадрової, фінансової, організаційної та наукової автономії;
- високої концентрації талантів – викладачів, студентів, науковців – світових лідерів у своїх галузях;
- академічних свобод та атмосфери наукового азарту;
- конкуруючого середовища та організаційної культури;
- досконалості у дослідженнях, які є вимірними та комерціалізованими;
- генерування інноваційних ідей; здійснення фундаментальних та прикладних досліджень; проведення новаторських досліджень, які визнаються науковим співтовариством;
- інтернаціоналізації та продуктивної співпраці з іншими престижними університетами тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кларк Б. Р. Создание предпринимательских университетов: организационные направления трансформации [Текст] / Б. Р. Кларк; пер. с англ. А. Смирнова; Гос. ун-т – Высшая школа экономики. – М.: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2011. – 240 с. – (Теория и практика образования). – 1000 экз. – ISBN 978-5-7598-0834-3 (в пер.).
2. К обществу знаний. Всемирный доклад ЮНЕСКО [Электронный ресурс]. – Из-во ЮНЕСКО, 2005. – 240 с. – С. 95-96. – Режим доступа: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001418/141843r.pdf>
3. Altbach, Philip G.. Peripheries and Centers: Research Universities in Developing Countries [Электронный ресурс] / The World-Class University as Part of a New Higher Education Paradigm: From Institutional Qualities to Systemic Excellence / Jan Sadlak and Liu Nian Cai (Editors) Bucharest: UNESCO-CEPES, 2009; Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană UNESCO European Centre for Higher Education Shanghai Jiao Tong University Cluj University Press 2009. – pp. 69 – 96. – Режим доступа: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CC4QFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.ses.unam.mx%2Fcurso2013%2Fpdf%2FAltbach.pdf&ei=TBMxVMbbKMxuyQP2oGgDw&usq=AFQjCNG_h_f2kPpRzrjm1hs3zR7eTbeQg&sig2=IDNpbZlP40JSXHwmUk_Kw&bvm=bv.76802529,d.bGQ
4. Clark, Burton (2001). The Entrepreneurial University: New Foundations for Collegiality, Autonomy, and Achievement // Journal of the Programme on Institutional Management in Higher Education “Higher Education Management”. Vol. 13 – No. 2. Organisation for Economic Co-Operation and Development, pp. 9-24.